

Milorad DRAGIĆ

U oslobođenoj vazalnoj Srbiji već u prvim decenijama prošloga veka pojavila su se mnoga sifilitična oboljenja u svima krajevima zemlje. Povodom toga, nove tek organizovane sanitetske vlasti otpočele su da preduzimaju potrebne mere za lečenje i zaštitu stanovništva od ove bolesti.

Karakteristično je da je žarište sifilisa bilo u istočnoj Srbiji kao endemskom području ove bolesti i odatle se sifilis u epidemičnom obliku širio i po drugim krajevima vazalne kneževine Srbije.

Postavlja se pitanje na koji je način istočna Srbija postala žarište endemskog sifilisa i koji su uzroci da se iz ovih krajeva zaraza sifilisa širila i po drugim krajevima ove zemlje.

Svakako da ima više uzroka koji su uticali da istočna Srbija predstavljala žarište endemskog sifilisa iz koga se ova bolest u obliku epidemije širila i po drugim krajevima Srbije, i to naročito u toku prve tri do četiri decenije prošloga veka. U narodu je rašireno jedno, svakako jednostrano, mišljenje da su sifilis u ove krajeve uneli ruski vojnici koji su učestvovali prvo u borbama za vreme prvog srpskog ustanka, a zatim i u docnijim ratovima Srbije od 1876. do 1878. godine. Svakako da ratovi doprinose širenju mnogih bolesti, pa i širenju sifilisa. Ali, ima mnogo razloga za pretpostavku da je istočna Srbija postala žarište i rasadnik sifilisa iz više uzroka, uključujući tu i navedene ratove. Naime, krajevi istočne Srbije, naročito između Knjaževca, Negotina i Zaječara, nalaze se na tromeđi između Rumunije, Bugarske i Srbije. Poznato je da je Rumunija, naročito u XVII i XVIII veku, bila mnogo zaražena sifilisom. Isto tako, u to vreme bili su zaraženi sifilisom i krajevi Rusije odakle su ruski vojnici dolazili u Srbiju za vreme prvog srpskog ustanka, od 1807. do 1810. godine. Prema tome, ova vojska imala je mogućnost da se zarazi odnosno da unese zarazu sifilisa prelaskom u Srbiju.

Molimo saradnike da nam ne šalju kopije, nego originale rukopisa, kucane s dvostrukim proredom. Fotografije treba da su oštre.

Uredništvo

No osim toga, već u XVI, kao i XVII veku u Srbiju su prelazili stanovnici vlaške etničke grupe iz Rumunije, tada zaražene sifilisom. Ovo stanovništvo svakako da je bilo već u Rumuniji zaraženo sifilisom i da su ovu zarazu preneli u Srbiju. Pored toga, iz susednih turskih krajeva, iz Vidina, prelazile su turske najamničke vojničke grupe, takozvane »krdžalije« Pazvan—Ogluva u istočnu Srbiju, gde su pljačkali, vršili nasilja, a ujedno i prenosili sifilis.

U toku dve do tri decenije istočna Srbija, zaražena sifilisom, postala je centar endemskog sifilisa, sa svima karakternim osobinama ovog endemskog oboljenja. Te karakteristike endemskog sifilisa ogledale su se između ostaloga u duševnoj i telesnoj zaostalosti stanovnika, s karakterom porodičnih oboljenja. Endemski sifilis, prema tome, javljao se u porodicama, i to prenošenjem uglavnom ekstragenitalnim putem. Upravo, početni period zaražavanja sifilisom vršen je genitalnim putem, a zatim se širio ekstragenitalnim, a dobrim delom i kongenitalno, naročito preko obolelih i nelečenih majki. U poznijim fazama endemski sifilis se sve manje širio genitalnim, a sve više ekstragenitalnim putem. Kongenitalni sifilis pojavljivao se sve više u pojedinim generacijama, od jedne generacije na drugu (kako se to u narodu kaže: »po familiji«).

Kada se u žarištima istočne Srbije učvrstio endemski sifilis, onda su mogle da se u obolelih utvrde patološke promene na srcu, krvnim sudovima, kao i telesne i psihičke promene, spontani pobačaji i umiranje male dece.

Svi navedeni simptomi jasno govore za to da je postojala jaka zaraženost sifilisom među starijim generacijama u žarištima istočne Srbije.

Ratovi krajem XVIII i početkom XIX veka, kao i u docnijim decenijama XIX veka, učinili su da je epidemija sifilisa raširena po celom području tadašnje vazalne Srbije.

Na osnovu dosadašnjih istorijskih ispitivanja utvrđeno je da je žarište endemskog sifilisa bilo, kao što je navedeno, na području, odnosno u okolini Knjaževca, Negotina i Zaječara. Ponišavlje, tj. okolina Pirota, takođe je predstavljalo područje endemskog sifilisa odakle se ovo oboljenje, naročito u toku poznijih ratova, prenosilo u Pomoravlje, u okolinu Kruševca, a eventualno i u jugozapadne delove Kosova. Zabačeni krajevi, sa zaostalošću opšte i zdravstvene kulture, predstavljali su pogodno tle za širenje sifilitičnih oboljenja.

Proširenost sifilisa iz istočnog žarišta na celu teritoriju Srbije dala je povoda da su već u prvim decenijama postojanja vazalne Srbije preduzete izvesne mere za lečenje i borbu protiv sifilisa. Ove mere bile su nedovoljne s obzirom na potpuno nerazvijeni sanitet i na zaostalost stanov-

ništva u opštoj i zdravstvenoj kulturi. No, pored svega toga, od interesa je navesti prve pokušaje borbe protiv sifilisa u Srbiji, iz kojih su se u toku decenija razvile stručno savršenije mere i iz kojih se sada razvila značajna aktivnost savremene zdravstvene službe na eradikaciji endemskog sifilisa na celoj teritoriji SR Srbije.

Borba protiv sifilisa i osnivanje prve bolnice za lečenje sifilitičara u Knjaževcu

U dve do tri prve decenije XIX veka u Srbiji tako reći nije ni bilo lekara, niti organizovane sanitetske službe. Postojali su samo narodni lekari: vidari, vidarice, berberi, putujući grčki samouki empirici, samouki lekari iz naroda, razni vračari i gatari, kao i hodže i derviši.

Ratovi Srbije početkom XIX veka učinili su da su se polne bolesti, i sifilis, sve više pojavljivale i unosile izvestan nemir. Zbog toga je za vreme vlade Miloša Vuk Karadžić već 1829. godine predložio:

»da se zbog umnoženih veneričnih bolesti po nahijama načini u Kragujevcu špitalj, barem od dve sobe, jedna za muškarce, a druga za ženskinje, pa da se iz sviju nahija pokupe venerični bolesnici i tu besplatno leče«.

Iz arhivskih dokumenata se vidi da je već u prvim decenijama državnog života vazalne Srbije sifilis počeo da zadaje ozbiljne brige tadašnjim upravnim vlastima. Tako, u jednom pismu iz 1838. godine pominje se kako:

»u Gurgusovcu (današnjem Knjaževcu) 500 bolesnika boluje od sifilisa i da bi se zbog toga u Gurgusovcu trebalo da izgradi formalan špital za lečenje sifilitičara, naročito za sifilis koji je besneo u nekim krajevima«.

U tome pismu pominje se kako masa sveta u kruševačkom i knjaževačkom kraju strada od sifilisa.

U ovom pogledu od naročitog je značaja jedan akt gurgusovačkog (knjaževačkog) okruga upućen Državnom savetu (tj. vladi) oktobra 1838. godine. Tu se pominje sifilis pod nazivom frenga, o kome se kaže:

»Ova rodu čelovečeskog i zdravlju ubitačna bolest sve veći mah uzima. Zalosno je videti po svima selima da jedna trećina, staro i mlado, tom bolesti strada, Još je žalosnije mladež obojeg pola, koje bez ustnica, koje bez nosa videti, od koje će se budući priplodi roda čovečeskog rađati«.

Kao jedan karakterističan istorijski dokument treba navesti da je knjaz Miloš 1838. godine poslao svoga momka Stojana u Kruševac »da tamo stradajuće ljude od frenge leči«.

Tako je već između treće i četvrte decenije prošloga veka utvrđeno da je sifilisa bilo po celoj Srbiji, ali da je imao najšire razmere u istočnoj Srbiji, i to u tadašnjem gurgusovačkom okrugu, odnosno u predelu između Knjaževca, Zaječara i Soko-Banje. Takođe, već se i tada znalo da se sifilis u ovom kraju istočne Srbije pojavio u velikom broju slučajeva, da se tu ugnezdio i da se odatle širio na sve strane.

Koliko je sifilis predstavljao ozbiljnu bolest koja je imala epidemijski karakter, vidi se najbolje po tome što su, u odsustvu stručnih lekara, razni nadržekari bili angažovani da leče obolele od sifilisa.

Ti su »lekari« bili različite vrste. Jedni su stekli iskustva pored nekog pravog lekara, i taj kao naučeni zanat iskoristili su docnije pri lečenju obolelih sifilitičara. Bilo je među njima i takvih koji su i sami bili oboleli od sifilisa, pa izlečeni, te pokušavali da leče i druge obolele. A, razume se, bilo je tu i raznih varalica.

Međutim, od istorijskog interesa je da je okružno načelstvo u Knjaževcu činilo velike napore da se preduzme lečenje mnogobrojnih bolesnika od sifilisa na području ovog okruga.

U to vreme u Knjaževcu se pojavio neki Gojko Marković, rodnom iz okoline Požarevca. On je, posle propasti Srbije od 1813. godine, zarobljen od Turaka i odveden u Smirnu i Aleksandriju. Onde su ga Turci prodali kao roba nekom grčkom hećimu. Tu je Gojko video kako taj hećim leči sifilitičare. Kada se vratio u Srbiju, on je počeo da vrši lečenje sifilitičara u istočnoj Srbiji.

Okružno načelstvo doznalo je za ovo i obavestilo je Savet (tadašnju vladu vazalne Srbije) da ovaj Gojko vrši lečenje obolelih od sifilisa i da od imućnih građana naplaćuje lečenje, ali da veći broj sirotinje ne može da plati to lečenje. Zbog toga Okružno načelstvo postavlja pitanje Save-tu da li bi se Savet složio da Okružno načelstvo izdvoji izvesna novčana sredstva da bi Gojko mogao da leči i siromašne bolesnike.

Na ovo pitanje Savet je odgovorio da, ako Gojko zaista sa uspehom leči obolele, može da mu se dâ nagrada za lečenje sirotinje.

Interesantno je da je Gojko, na poziv okružnih vlasti, sastavio spisak od 149 bolesnika koje je lečio na teritoriji istočne Srbije. Od ovih lica bilo je 69 muških i 80 ženskih.

Pošto se u ovome spisku nalaze imena sela u kojima je Gojko vršio lečenje sifilitičara, navodimo njegov spisak lečenih (tabela).

Mesto	Srez	Muških	Ženskih
Kamenica	zaglavski	13	13
Paprada	"	2	—
Repušnica	"	1	—
Rgotina	"	—	2
Trgovište	"	—	3
Zunić	"	1	1
Berčinovac	"	—	1
Crvenje	"	—	1
Novi Han	"	—	1
Gurgusovsko	"	4	4
Niševac	svrljiški	1	7
Lalinac	"	7	4
Plužanje	"	4	4
Kopaj Košara	"	2	3
Pirkovac	"	—	3
Radomirac	"	1	1
Bučum	"	5	1
Burdimio	"	1	—
Mučibaba	"	1	—
Galibabinac	"	2	1
Radenkovac	"	—	1
Jezero	banjski	2	1
Skrobnica	"	2	2
Bogdanac	"	—	2
Šarbanovac	"	—	6
Mužinac	"	1	—
Žučkovac	"	1	—
Rujište	"	1	—
Trubarevac	"	1	—
Novo Selo	"	1	—
Banja	"	—	3
Seselac	"	1	—
Dugo Polje	"	—	1
Balanovac	timočki	7	1
Platina	"	1	2
Bulinovica	"	—	1
Manjinac	"	1	—
Glogovac	"	2	2
Vasilje	"	1	—
Vina	"	—	2
Štitina	"	1	—
Debelica	"	—	1
Valakonje	crnorečki	—	1
Ilin	"	—	2
Bolvan	aleksinački	1	1
Smilovac	"	—	1

Ovaj spisak nosi datum 2. septembra 1838. godine, u Gurgusovcu, a potpisao ga je »doktor Gojko Marković«.

Sifilisa je bilo mnogo u knjaževačkom okrugu, tako da je Okružno načelstvo otvorilo u Knjaževcu bolnicu isključivo za sifilitičare, a za lekara te bolnice predviđen je Gojko Marković. U tome cilju izabran je jedan prazan han na kraju varoši, s tim da Gojko više ne mora da ide po selima

da traži bolesnike, već da ih leči u toj bolnici, gde će moći da se stara da se oboleli ne samo leče, već da se pridržavaju i dijete koju im Gojko prepíše.

Savet (vlada) je prihvatio ovaj predlog, i tako je otvorena prva bolnica za lečenje sifilitičara u Srbiji.

U međuvremenu, u toku 1839. godine, u Ministarstvu unutrašnjih dela postavljen je za načelnika Sanitetskog odeljenja lekar dr P a c e k. Na taj način stvoren je prvi sanitet u Srbiji, sa stručnim načelnikom.

Dr P e c e k u upućena je predstavka o tome kako je: »neki Gojko Marković, rodom iz Dobrnje, u okružju požarevačkom, koji je, kao što je Sovjet doznao u 1813. godini, kao zarobljenik u Smirnu i Aleksandriju odveden, gde je nekom grčkom ećimu prodan bio, i od ovog praktičeski lečenja izučio, pokazao se iskusnim u lečenju venerije (vrenge), od koje bolesti znatno čislo žitelja naših, osobito u novoprisojedinjenim Srbiji krajevima strada. On je iskustvo svoje u lečenju vrenge posvedočio u Okružju Gurgusovačkom, gde je pozvan bio da stradajuće od iste bolesti ljude leči. Ovo je već druga godina kako on neprestano lekariju svoju u predpomenutom okružju upražnjava, i to s dobrim uspehom gde je ne malo čislo žitelja ondašnji tako od bolesti ove kurtalisao, da su izlečeni sasvim zdravi postali, niti se je poznije bolest ova na njima povraćala. . .«

Sa ovim aktom Sovjet izveštava Ministarstvo unutrašnjih dela da je u Gurgusovcu (Knjaževcu) otvorena bolnica za lečenje sifilitičara i da je Gojko postavljen za upravnika bolnice, sa određenom platom, pošto on:

»dobro leči, kako od rana spoljašnjih, tako i nutrenih, sledovatelno da lečenje njegovo dobro dejstvo ima, i da je do sada od iste bolesti vrenge stradajuće preko 250 lica izlečio, od kojih, da se nijedno potužilo nije, da se je nakon od izlečenja bolest ta povratila, kao što to isto i Sud potvrđuje«.

Kao što se iz ovoga vidi, i sam Savet, kao najviša upravna vlast zemlje, prihvatio je Gojka kao sposobnog lekara da vodi bolnicu u Knjaževcu i da leči sifilitičare. Međutim, Ministarstvo unutrašnjih dela, pod koje je 1839. godine potpao sanitet sa stručnim načelnikom dr Pacekom, nije moglo da prihvati ovakav način lečenja sifilitičara. Zbog toga je Sanitetsko odeljenje Ministarstva unutrašnjih dela uputilo akt u Soko-Banju lekaru dr Đ o k i N o v a k o v i ć u sa obaveštenjem da se u Gurgusovcu nalazi Gojko Marković koji leči narod od vrenge i da je potrebno da dr N o v a k o v i ć ode u Knjaževac da vidi i ispita celokupno stanje: kakvi su to bolesnici, čime ih Gojko leči, od koga nabavlja lekove, da li su neki bolesnici umrli, koliko ih je izlečeno, koliko naplaćuje za lečenje obolelih i kakvo poverenje on i način njegovog lečenja uživa u narodu.

Dr Đ o k a N o v a k o v i ć postupio je po naredbi Sanitetskog odeljenja Ministarstva unutrašnjih dela, otišao je u Knjaževac da izvidi situaciju i podneo je Ministarstvu svoj opširan izveštaj. U svom izveštaju dr N o v a k o v i ć kaže kako se lično uverio da su to bolesnici koji boluju od simptoma »škrofulozne i herpetične prirode i da se retko nailazi na sifilis«. Kao glavne uzroke postanka ove bolesti dr N o v a k o v i ć navodi: nečistoću, rđavu ishranu, napuštene i rđavo lečene katare. Dalje navodi da su mnoge bolesti koje Gojko leči u stvari čirevi, te da čak i astmu Gojko stavlja pod nazvi »vrenge«. Zatim da on sve vrste oboljenja utro-

be, žuticu i tome slično naziva tropika i da polne bolesti smatra kao »vlažnu vrenge«.

Dr N o v a k o v i ć detaljno navodi lekove koje primenjuje Gojko u obolelih. Među ovim lekovima navodi se živa (cinober), sublimat, kao i kađe nje, pri kome se upotrebljava neodređena količina cinobera. Osim toga, spoljašnje rane obolelih Gojko maže lapisom i drugim sredstvima. A što se dijete tiče, sem rakiije i pogače, sve je ostalo bilo zabranjeno. Za potpuno izlečenje jednog bolesnika bilo je potrebno 20—100 dana.

Dr N o v a k o v i ć dalje navodi da je broj bolesnika koje je Gojko lečio iznosio 250—300 lica. Dalje navodi da se uverio da se u selu Belanovici 4—5 bolesnika s ranama na nosu sada osećaju bolje, a jedna stara žena gore. Po iskazu Gojkovom umrlo je samo 10 bolesnika.

Na kraju svoga izveštaja dr Đ o k a N o v a k o v i ć kaže:

»Što se tiče poverenja koje Gojko uživa u narodu može se zaista reći veoma čudnovato: njega smatraju u mestu i okolini za čudotvorca, a kad bi mogao da primi na lečenje sve lokalne bolesnike, zaista bi ih imao veliki broj da leči. Od svih onih, koji se bave u okolini Crne Reke kađenjem i utrljavanjem (od svih tih narodnih lekara) Gojko je najpošteniji, jer on ne žali ni truda ni troška za siromašne bolesnike, a čak su ga i mnogi imućni bolesnici i prevarili, ne plativši mu trud i lekove. Uostalom da je isti Gojko na gore označeni način i sa gore opisanim lekovima lečio svoje bolesnike tvrdi dole potpisani, jer mu je Gojko sve to priznao. Pitanje, kako i na koji način pomažu ovi kontraindicirani lekovi meni je potpuno nepojmljivo, i želeo bih da to iskusniji lekari objasne«.

Posle ovoga razvila se velika prepiska oko Gojka Markovića kao upravnika bolnice za lečenje sifilitičara. Ova prepiska vođena je između Sanitetskog odeljenja Ministarstva unutrašnjih dela, Saveta i Namesništva knjaževskog dostojanstva (u to burno vreme političkih trzavica u Srbiji knjaz Miloš je morao da napusti zemlju i u ime maloletnog njegovog sina, kneza Mihajla, knjaževsku vlast vršilo je Namesništvo).

Karakteristično je da je Savet, kao nestručno telo, stao na stanovište da Gojko treba da ostane upravnik bolnice. Čak je i Namesništvo prihvatilo ovakvo mišljenje Saveta. Međutim, dr P a c e k, kao načelnik Sanitetskog odeljenja Ministarstva unutrašnjih dela, uporno se zalagao da Gojko ne može da bude upravnik bolnice, već da se za upravnika bolnice postavi lekar, okružni fizikus u Knjaževcu, a da se Gojko postavi kao njegov pomoćnik, sa određenom platom. Posle duže prepiske prihvaćen je ovaj predlog Sanitetskog odeljenja.

O ovoj prepisci između Ministarstva unutrašnjih dela, Saveta i Namesništva knjaževskog dostojanstva veoma je karakteristično da su članovi Saveta branili tezu da Gojko treba da ostane upravnik bolnice. Čak se iz ove prepiske vidi da članovi Saveta nisu imali najbolje mišljenje o lekarima, navodeći kako je Gojko Marković u toku dve godine lečio 250 bolesnika od raznih bolesti, a najviše od vrenge i da je mnoge izlečio, osim njih deset koji su umrli. Savet još navodi da Gojko ima iskustva u lečenju bolesti »vrenge« u kojoj se »doktori do sad nisu pokazali« i da Gojko treba i dalje da ostane upravnik bolnice »dokle god

doktori iskusni pokazali ne bi se zasvedočili da i oni mogu od ove bolesti kao i on lečiti».

Iz ovih reči vidi se kako je tada u Srbiji vladalo nepoverenje prema školovanim lekarima, kojih je, uostalom, bilo veoma malo, i da je Gojko imao svoje zaštitnike u Savetu koji nije imao povoljno mišljenje o školovanim lekarima.

U vezi s pitanjem lečenja obolelih od sifilisa i uloge navedenog Gojka Markovića, od interesa je navesti jedan izveštaj Okružnog načelstva Ministarstvu unutrašnjih dela od 14. decembra 1839. godine. U tome izveštaju između ostalog stoji:

»da je Gojko iz 42 sela onog Okružja narod lečio koga suma na 158 duša iznosi. Od ovih izlečio je 44 duša, neizlečeni su ostali 105, a umrlo je pod njegovim lečenjem 9 duša«.

Dalji primeri nadrilekarstva u lečenju sifilisa

Iako je 1839. godine osnovano Sanitetsko odeljenje Ministarstva unutrašnjih dela, na čijem se čelu nalazio ozbiljan i energični lekar dr Pacek, ipak je nadrilekarstvo i dalje službeno vršilo poslove lečenja obolelih od sifilisa. U ovom pogledu od naročitog je interesa ličnost nekog Gaje Salkovića i njegove žene Kite. To je bio bračni par iz sela Koraćice, na Kosmaju. Oboje su ranije bolovali od sifilisa. Posle toga Gaja se obratio direktno Namesništvu i dobio dozvolu da može da leči obolele od sifilisa. U toj dozvoli zvanično stoji da je po rešenju:

»Namesničestva Knjažeskog Dostoinstva i po izviđeniju Popečiteljstva vnutrenih dela dozvoljeno Gaji Salkoviću iz sela Koraćice u okružju beogradskom i ženi njegovoi Kiti da mogu stradajući narod od bolesti takozvane vrenge lečiti pod tim usloviiem. da on Gaja dužan bude za svakoga na lečenje primljenog ili bolesti oslobođenog bolesnika, nadležnom načelničestvu, ako u varoši leči, a ako u selu a ono nadležnim kmetovima prijavljivati«.

Osim ovoga Gaje bilo je i drugih »lekara«, odnosno nadrilekara koji su lečili od sifilisa. Tako se u aktu okruga valjevskog spominje kako se u mnogim dućanima u Valjevu »lažljive medicine prodaju koje su narodu na štetu«, i da je neki Rista nalbanta, Valjevčanin,

»pokazao se za lekara i Živojina Kolarevića, Valjevčanina, primio se da od veneričeske bolesti izleči, i ne samo da ga izlečiti nije umeo, no da ga je sa svojim otrovnim medicijama do toga doveo, da su mu donji nervi i časti od tajna uda otpadali i za ženskinju da više sposoban nije i da je istoga ženi, s kojom se pre dva meseca dana, bivši sa veneričeskom bolesti zaražen, venčao, svideteljstvo dao da za nju više sposoban nije«.

Isto tako postoji dokument kako taj Rista nije izlečio ni druge, da je trgovao medicinom, da je lažljivi lekar sa odlukom: »da se u budušte više kako u medicine tako i u lekarstvo ne meša«. Što se tiče Riste nalbante, preporučeno je da mu se udari 25 batina, »zakazavši mu da se više u doktorinu ne hvća i ovog posla koji ne razume ne prima«.

Zaključak

Na osnovu navedenog arhivskog materijala može se zaključiti da je sifilisa u prvim decenijama prošloga veka najviše bilo u okruzima knjaževačkom (gurgusovačkom), crnorečkom, požarevačkom i, delom, kruševačkom.

Dr Vojislav Mihajlović, na osnovu ispitivanja arhivskog materijala, došao je do zaključka da su već u prvim decenijama prošloga veka konstatovani slučajevi sifilisa ne samo u užem delu istočne Srbije, već i u susednim okruzima, da je kretanje i širenje polnih bolesti od središta zaraze išlo najvećim delom dolinom Morave ka Smederevu, i to više njenom desnom obalom, mada ni brdoviti krajevi nisu bili naročito pošteđeni.

Zatim, da su se već u tome vremenu u narodu pojavili teški oblici sifilisa koji su bili povod brizi i radu upravnih organa oko suzbijanja ove bolesti.

Širenje epidemije sifilisa po Srbiji uznemirilo je ne samo tadašnje vlasti u zemlji, već i vlasti susedne Austrije. Usled toga su iz Zemuna pogranične vlasti uputile akt Austrijskom konzulatu u Beogradu, tražeći detaljne izveštaje o epidemiji sifilisa koja je počela naglo da se širi po Srbiji.

U toku druge polovine XIX veka sanitet u Srbiji je znatno ojačao i preduzete su stručne mere za ispitivanje stanja i uzroka endemskog sifilisa u Srbiji, a ujedno se pristupilo i stručnom suzbijanju ove bolesti.

Literatura

1. Đorđević T.: Medicinske prilike u Srbiji za vreme vlade kneza Miloša Obrenovića. Beograd, 1921; — 2. Linder Meyer E.: Serbien, dessen Entwicklung und Fortschritt im Sanitätswesen. Temiswar, 1876; — 3. Mihajlović V.: Istorija polnih bolesti u Srbiji do 1912. godine. Beograd, 1937. Izdanje Centralnog higijenskog zavoda.

FOCUS OF ENDEMIC SYPHILIS IN THE EAST PART OF SERBIA

Milorad DRAGIĆ

On the base of the listed material, which was kept in archives, it might be concluded that, in the first decades of the last century, the highest number of syphilis cases was in districts of Knjaževac (Gurgusovac), Crna Reka, Požarevac and partly in the district of Kruševac.

Having studied the archiv's material, Dr. Vojislav Mihajlović concluded that already in the first decades of the last century there were the proved cases of syphilis, not only in the narrow part of the Eastern Serbia, but in the adjacent districts, too. The trend and spreading of venereal diseases from the focus of infection took place mostly in the valley of Morava on its right bank toward Smederevo, although the mountainous regions were not spared, too.

At that time already, very severe forms of syphilis had appeared, and necessity was imposed to the governing bodies to undertake necessary measures to suppress that disease.

The spreading of syphilis epidemic in Serbia troubled not only the authorities of Serbia itself, but of the neighbouring Austria, too. Because of that, the border authorities had sent an act to the Austrian Consulate in Belgrade asking for detailed reports on the syphilis epidemic which suddenly began to spread all over Serbia.

In the course of the second half of the XIXth century the health care began to strengthen more rapidly, and professional measures were undertaken in order to investigate reasons and situation of endemic syphilis in Serbia and, at the same time, the professional suppression of that disease was also provided.

PRVA STRUČNA KNJIGA IZ STOMATOLOGIJE U VOJVODINI

Vera GAVRILOVIĆ
i Danica ZAGRAĐANIN

Uvod

Ime profesora dr Atanasija Pulje dobro je poznato našim stručnim krugovima. Rođen je u Zemunu, gde završava i srednju školu. Medicinu studira u Gracu, a specijalizaciju iz bolesti usta i zuba završava u Parizu 1904. godine. Zatim se vraća u Zemun i radi kao lekar u zemunskoj bolnici.

Za vreme balkanskih i prvog svetskog rata je šef odeljenja za prelome vilica u Beogradu i Nišu. Posle četvorogodišnjeg boravka u Nici, gde Francuzi žele da ga zadrže na svom Univerzitetu zbog izuzetne stručnosti, dr Puljo se ipak vraća u Beograd i osniva Stomatološko odeljenje Opšte državne bolnice 1923. godine.

Posebnim Pravilnikom omogućava specijalizaciju iz bolesti usta i zuba svršenim studentima medicine, što je dotada bilo nemoguće, i dovodi na svoje Odeljenje prvu grupu lekara na specijalizaciju iz ove grane medicine već 1925. godine.

Godine 1928. Odeljenje se seli u Dom Materinskog udruženja, zahvaljujući tadašnjem načelniku Higijenskog odeljenja Ministarstva narodnog zdravlja dr Andriji Štamparu, koji ga je tada jedini shvatio i pomogao, dodelivši mu čak i samostalni budžet.

Godine 1936. ovo Odeljenje postaje Odontostomatološka klinika Medicinskog fakulteta, a dr Puljo je izabran za profesora na Medicinskom fakultetu za predmet Bolesti usta i zuba koji studenti medicne slušaju i polažu na kraju studija. Iz ovog nukleusa izrastao je 1948. godine Stomatološki fakultet, prvi takve vrste u Jugoslaviji.

Doprinos prof. dr Atanasija Pulje je izuzetno značajan na polju stomatološke nauke.

Četiri godine pre drugih naučnika u svetu došao je na ideju specijalističke obrade maksilofacijalnih povreda u prednom terapijom stomatologa i hirurga, koju počinje da primenjuje još u balkanskim ratovima 1912—1913. godine. Time je dao originalan doprinos ne